

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-71-8>
УДК 658.14:65.012.8

Чура С.-Г. Т.
аспірант,
Львівський державний університет внутрішніх справ

Chura Sophia-Anna
Lviv State University of Internal Affairs

ХОЛІСТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА OF HOLISTIC MANAGEMENT OF ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

Високий рівень невизначеності у макроекономічних процесах, який на сучасному етапі поєднується із нестабільністю, спричиненою подальшими військовими діями на території нашої країни та хаотичними ситуаційними рішеннями, орієнтованими на боротьбу із новітньою пандемією, вимагає перегляду засад управління підприємством. Проблема забезпечення економічної безпеки кожного суб'єкта господарювання стає першочерговою. Обґрунтовано, що раніше застосований підхід щодо фрагментарності у вирішенні проблем у сфері економічної безпеки підприємства є хибним. Застосування засад холізму, який орієнтований на цілісне сприйняття усіх процесів не лише в межах підприємства, але і у чіткому взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, дає змогу здійснити суттєві і необхідні зміни в управлінні економічною безпекою підприємства. Шляхом дослідження сутності терміна «управління» та пріоритетів у забезпеченні економічної безпеки підприємства обґрунтовано авторське трактування терміна «холістичне управління економічною безпекою підприємства».

Ключові слова: холізм, холістичне управління, економічна безпека підприємства, загроза, ризик.

Високий уровень неопределенности в макроэкономических процессах, который на данном этапе сочетается с нестабильностью, вызванной военными действиями на территории нашей страны и хаотичными ситуационными решениями, ориентированными на борьбу с новой пандемией, требует пересмотра основ управления предприятием. Проблема обеспечения экономической безопасности каждого субъекта хозяйствования становится первоочередной. Обосновано, что ранее применяемый подход к фрагментарности в решении проблем в сфере экономической безопасности предприятия является ложным. Применение принципов холизма, которые ориентированы на целостное восприятие всех процессов не только в пределах предприятия, но и в четкой взаимосвязи с внешней средой, позволяет осуществить существенные и необходимые изменения в управлении экономической безопасностью предприятия. Путем исследования сущности термина «управление» и приоритетов в обеспечении экономической безопасности предприятия обоснована авторская трактовка термина «холистическое управление экономической безопасностью предприятия».

Ключевые слова: холизм, холистическое управление, экономическая безопасность предприятия, угроза, риск.

The high level of uncertainty in macroeconomic processes, which at this stage is combined with instability caused by further hostilities in our country and chaotic situational decisions aimed at combating the latest pandemic, requires a review of the principles of enterprise management. The problem of ensuring the economic security of each business entity becomes a priority. It is substantiated that the previously applied approach to fragmentation in solving problems in the field of economic security of the enterprise is wrong. The application of the principles of holism, which focuses on the holistic perception of all processes not only within the enterprise, but also in a clear relationship with the external environment, allows for significant and necessary changes in the management of economic security of the enterprise. To form the methodological basis for the application of holistic management of economic security of the enterprise used methods: induction and deduction, comparison and systematization – in the study of the essential characteristics of the term "management" and outlining the priority tasks of economic security of the enterprise; synthesis and analysis – to substantiate the arguments in favor of a holistic approach in the process of ensuring the economic security of the enterprise; morphological analysis – to clarify the meaning of the term "holistic management of economic security of the enterprise"; graphic – for visual presentation of theoretical and methodical material; abstract-logical – for theoretical generalizations and conclusions of the study. By studying the essence of the term "management" and priorities in ensuring the economic security of the enterprise, the author's interpretation of the term holistic management of economic security of the enterprise is substantiated. The current definition focuses on the priority of creating "optimal conditions for functioning and development", which is proposed to mean: maintaining the structure and maintaining the mode of operation; effective use of the economic potential of the enterprise; maintaining financial stability and stability of financial and economic activities of the enterprise; controllability of the presence and level of challenges, risks and threats; information support of enterprise management from the standpoint of decision-making, the implementation of which may affect the level of economic security of the enterprise. According to the basic idea of holism, holistic management of economic security of the enterprise is based on a holistic perception of all processes that take place in the external and internal environment of the enterprise, ie the field of action of security entities can not be limited by any internal norms. In addition, emphasis is placed on the fact not only of analyzing the current activities of the enterprise and the dynamics of the external environment, but also forecasting possible changes for the formation of optimal conditions for development.

Key words: holism, holistic management, economic security of the enterprise, threat, risk.

Постановка проблеми. Ускладнення умов ведення бізнесу через продовження військових дій на території країни та погіршення споживацької активності населення внаслідок епідеміологічних обмежень суттєво вплинули на результати фінансово-господарської діяльності українських підприємств. За таких обставин вирішення питання як виживання, так і адаптування до суттєво відмінних умов ведення підприємницької діяльності спонукало до більш уважного ставлення до проблеми управління економічною безпекою кожного підприємства. Перехід від фрагментарного вирішення проблеми через реагування на окремі загрози до цілісного сприйняття процесу забезпечення безпеки усіх без винятку сфер діяльності став основою розгляду холістичного підходу в управлінні. Холіцизм уже став основою для холістичного маркетингу, що забезпечує вирішення комплексу складних проблем, зокрема і на українських підприємствах. Тому перед науковцями постає проблема розроблення методичних основ холістичного управління економічною безпекою підприємства як відповіді на нові виклики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду питань щодо забезпечення економічної безпеки на різних рівнях управління багато уваги приділяють вітчизняні та закордонні вчені, такі як: Л. Абалкін, О. Ареф'єва, І. Бінько, З. Варналій, О. Власюк, Т. Васильців, З. Герасимчук, В. Горбулін, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, О. Захаров, В. Ковальов, Г. Козаченко, О. Ляшенко, В. Мартинюк, С. Мельник, В. Мунтіян, Є. Олейников, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, Я. Пушак, Н. Реверчук, О. Терещенко, В. Франчук, М. Швець, Л. Шемаєва, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін та інші.

До формування холістичного підходу в управлінні причетні такі науковці, як І. Адізес, Д. Бек, В. Євтушенко, Ф. Котлер, А. Маслоу, В. Прохорова, І. Семеняк, К. Уїлберг, Р. Уфїмцев, В. Чобіток, Н. Чучко, А. Штангрет. Віддаючи належне науковій і практичній значущості праць провідних учених, слід зазначити, що у сучасній науковій літературі і практиці господарювання підприємств недостатньо уваги приділено проблемі холістичного управління економічною безпекою підприємства.

Мета статті полягає у дослідженні сучасного трактування терміна «управління» з подальшим обґрунтуванням методичних основ холістичного управління економічною безпекою підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потрібно визнати, що сьогодні холістичному управлінню приділяється незначна увага, хоча і відбувається поступове зростання кількості прихильників, які вважають його більш прогресивною формою порівняно із традиційними підходами в управлінні.

Суттєвий поступ у застосуванні холістичного підходу в маркетингу [3, с. 46] є підставою для формування теоретичних основ холістичного управління економічною безпекою підприємства, що не можна здійснити без контекстного розгляду поняття «управління».

До вирішення проблеми управління були причетні найвидатніші мислителі античності. Так Платон та Аристотель тлумачили управління як складник політичного процесу. Вони доводили, що управління доцільно вважати суспільним засобом існування. Дослівно цей термін перекладається як керівництво ким-небудь або ж чим-небудь. У доробку кожної наукової школи можна знайти свідчення розгляду проблеми управління, адже вона стосується абсолютно усіх біологічних, соціальних і технічних систем. Обмежимося коротким розглядом сучасного тлумачення цього терміна.

Численні визначення терміна «управління» нами умовно поділені на дві частини. Одна з них сформована за рахунок прихильників так званого «кібернетичного» підходу, а інша – науковців, які орієнтуються на розгляд людських дій та взаємодії в межах певних соціальних систем.

Яскравими представниками першого із визначених підходів можна вважати В. Глушкова, що пропонував тлумачити цей термін як «перетворення інформації в сигнали, що коригують діяльність машини й організму» [1, с. 41]. У зазначених та інших визначеннях прихильників цього підходу можна виокремити такі ключові параметри управління, як: по-перше, формування, передача та застосування інформації, яка використовується для внесення змін у процес функціонування машини й організму; по-друге, орієнтація на виконання певних завдань, зокрема підтримання життєздатності системи; по-третє, формування зворотного зв'язку, що забезпечує своєчасне внесення змін для досягнення поставлених цілей. Зроблені узагальнення доводять доцільність використання «кібернетичного» підходу під час формування методичних засад холістичного управління економічною безпекою підприємства, адже вони значною мірою відповідають суті процесу забезпечення безпеки в умовах певного підприємства.

Сутність другого підходу доволі чітко сформовано у визначеннях П. Друкера. Так, П. Друкер тлумачить управління як «особливий вид діяльності, що перетворює неорганізований натовп в ефективну, цілеспрямовану і продуктивну групу» [2, с. 32]. У цьому та інших визначеннях акцентується увага на тому, що управління як процес існує у відносинах між людьми, які діють під впливом певних чинників, виходячи із встановлених засад. Здійснене узагальнення дало змогу визначити основні аспекти сучасного трактування поняття «управління» (рис. 1).

Наявність відмінних підходів у тлумаченні управління можна пояснити насамперед глибокими історичними коренями в застосуванні цього поняття, а також тим, що воно активно використовується у всіх сферах людської діяльності, є основою суспільних процесів, організації та самоорганізації будь-якої спільноти.

Аргументом на користь застосування холістичного підходу є особливості забезпечення економічної безпеки підприємства, більшість з яких залишаються поза увагою науковців, але визначені нами на основі ви-

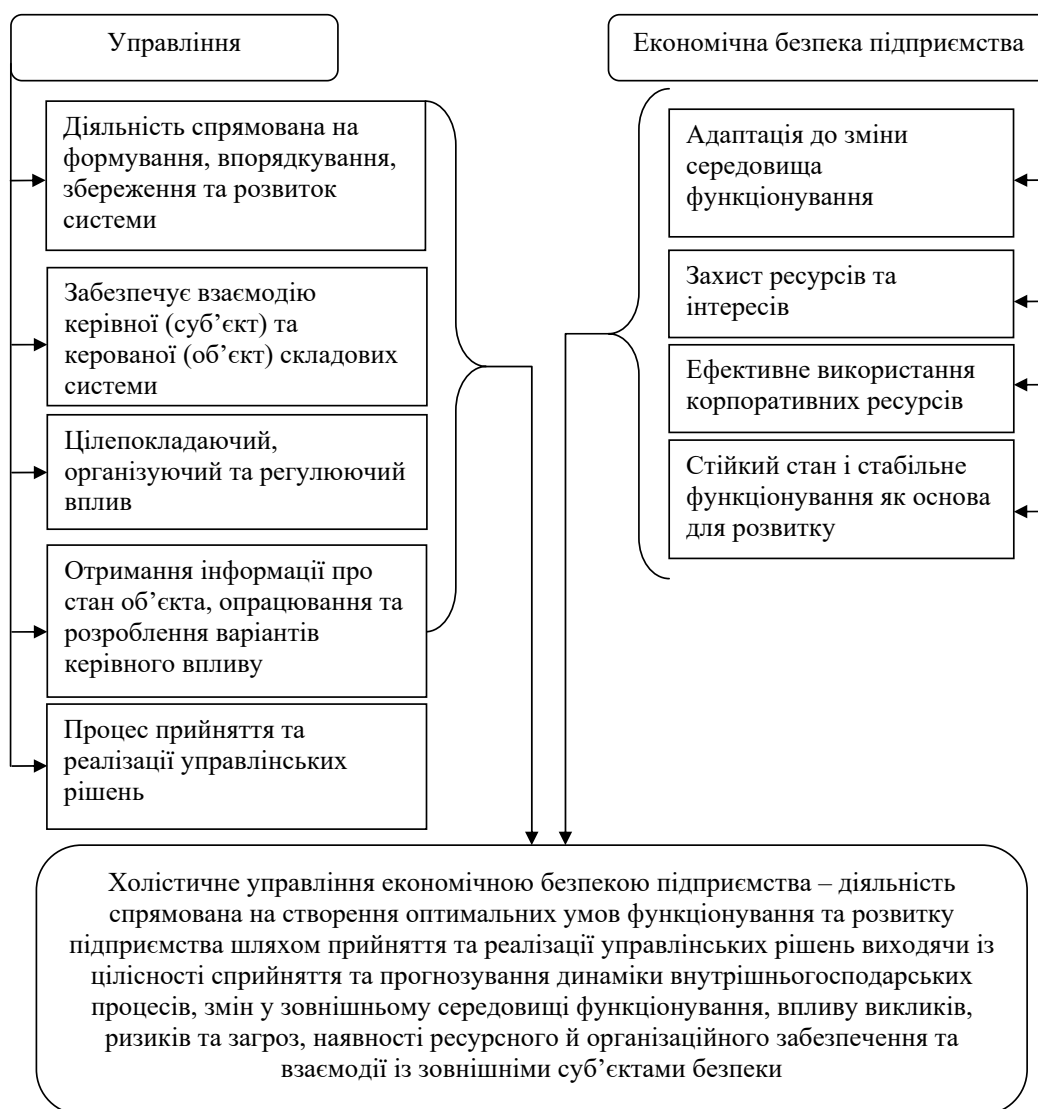

Рис. 1. Категоріальний силлогізм холистичного управління економічною безпекою підприємства

Джерело: сформовано автором

вчення практичного досвіду функціонування підприємств різних видів економічної діяльності:

- недостатня кількість та якість базової інформації щодо розвитку ситуації, яка може безпосередньо вплинути на рівень економічної безпеки підприємства [4], тобто відсутність належного інформаційного підґрунтя для прийняття суб'єктами безпеки управлінських рішень;

- недоліки в інформаційному забезпеченні можуть бути ліквідовані за рахунок розроблення можливих сценаріїв розвитку подій, формування яких стосується усіх змін у внутрішньогосподарських процесах підприємства та зовнішньому середовищі;

- опосередкована причетність до процесу реалізації певних захисних заходів власників, менеджменту та персоналу підприємства, стосовно яких існує обмеження в доступі до інформаційного поля служби безпеки;

- потреба для реалізації певних захисних заходів використання ресурсного й організаційного забезпечення, яке є поза фондами служби безпеки підприємства;

- потреба комплексного підходу щодо ліквідації певної загрози, коли необхідною є тісна взаємодія внутрішніх та зовнішніх суб'єктів безпеки, зокрема в ситуації виявлення ознак підготовки рейдерської атаки;

- ліквідація загрози, пов'язаної із корпоративними конфліктами, які виникають між власниками (великими та дрібними акціонерами), власниками та менеджментом, менеджментом та персоналом підприємства;

- протидія загрозам, які спричинені конфліктом інтересів підприємства та суб'єктів зовнішнього середовища, зокрема представниками місцевої громади.

Сформований перелік можна було би продовжити, але і в такому вигляді він переконливо доводить

фактичну обмеженість та нездатність виконувати свої функції існуючих суб'єктів безпеки на українських підприємствах без цілісного підходу до процесу забезпечення економічної безпеки підприємства, тобто без застосування холистичного підходу.

Визначені етимологічні складові частини поняття «управління» та охарактеризована вище специфіка забезпечення економічної безпеки підприємства стали основою для формулювання авторського розуміння терміна «холистичне управління економічною безпекою підприємства» (рис. 1).

У сформованому визначенні акцентовано увагу на пріоритетності створення «оптимальних умов функціонування та розвитку», що можна вважати головною ціллю холистичного управління економічною безпекою підприємства, суть яких можна окреслити таким чином:

- збереження структури та підтримання режиму функціонування;
- ефективне використання економічного потенціалу підприємства;
- підтримання фінансової стійкості та стабільності фінансово-господарської діяльності підприємства;
- контрольованість наявності та рівня викликів, ризиків та загроз;
- інформаційний супровід управління підприємством з позиції прийняття рішень, реалізація яких може впливати на рівень економічної безпеки підприємства.

Відповідно до основної ідеї холізму, холистичне управління економічною безпекою підприємства ґрунтується на цілісному сприйнятті усіх процесів, які мають місце у зовнішньому та внутрішньому середовищі функціонування підприємства, тобто поле дій суб'єктів безпеки не може бути обмежено будь-якими внутрішніми нормами. Окрім цього, наголошується на факті не лише аналізування поточної діяльності підприємства та динаміки зовнішнього середовища, але й прогнозування можливих змін для формування оптимальних умов розвитку.

Висновки. Серед представників підприємницьких структур зростає розуміння того факту, що без суттєвих змін в управлінні економічною безпекою підприємства забезпечити необхідний рівень безпеки, який би уможлилював не лише виживання, але й розвиток, неможливо. Використання базових засад холізму дає змогу сформувати систему, коли суб'єкти безпеки виконуватимуть не вузькоспеціалізовані завдання, а супроводжуватимуть усі внутрішньогосподарські процеси та сприятимуть адаптації підприємства до будь-яких суттєвих змін зовнішнього середовища.

Холистичне управління економічною безпекою підприємства повинно бути безперервним процесом, що можливо завдяки формуванню відповідної системи управління із використанням широкого спектру методів, виконання функцій, дотриманням принципів та застосуванням стилів управління, що повинно стати об'єктом наступних досліджень.

Список літератури:

1. Глушков В.М. Кибернетика. Вопросы теории и практики. Москва : Наука, 1986. 488 с.
2. Друкер П. Рынок: как выйти в лидеры: практика и принципы. Москва : Book chamber international, 1992. 354 с.
3. Корчинський І.О., Чура С.-Г.Т. Теоретичні основи холистичного управління економічною безпекою підприємства. *Держава та регіони*. 2020. №5. С. 45–49.
4. Штангрет А.М., Караїм М. М., Штангрет І. А. Стратегічне управління економічною безпекою підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 6(17). URL : <http://pev.kpu.zp.ua/vypusk-5> (дата звернення: 20.09.2020).

References:

1. Glushkov V.M. (1986) Kibernetika. Voprosy teorii i praktiki [Cybernetics. Questions of theory and practice]. Moskva: Nauka. (in Russian)
2. Druker P. (1992) Rynek: kak vyyti v lidery: praktika i printsipy [Market: How to Lead: Practice and Principles]. Moskva: Book chamber international. (in Russian)
3. Korchynskiy I.O., Chura S.-H.T. (2020) Teoretychni osnovy kholistychnoho upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva [Theoretical foundations of holistic management of an economy-free enterprise]. *Derzhava ta rehiony*, no. 5, pp. 45–49.
4. Shtanhret A.M., Karaim M.M., Shtanhret I.A. (2019) Stratehichne upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva [Strategic management of economic security of the enterprise]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 6(17). Available at: <http://pev.kpu.zp.ua/vypusk-5> (accessed 20 September 2020).